

ÚJ ÁLLAMÉPÍTŐK*

MEZEI ERNŐ

Amióta csak a '67-es kiegyezés létrejöttével Magyarország alkotmányos élete újra állandó és szabályos mederben folyik, mindig kísértett az új pártalakulás gondolata. Kivált az első években a '67-es alapnak lelkesebb hívei, kik úgy voltak meggyőződve, hogy az új közjogi keretek között Magyarország ezután önállóan és szabadon fejlesztheti államiságát és hogy a magyar nemzetnek politikai szervezkedése külső támadások ellen biztosítva van, türelmetlenül hirdették, hogy a történelmi eredetű és közjogi szellemű pártok helyébe olyan új csoportosulásoknak kell lépniük, amelyeket egyedül a belső fejlődés szükségéi, a konzervatív és liberális világnézetek ellentétei irányítanak. Természetes, hogy akik a '67-es kiegyezés feltételei mellett nem látták az önálló állami fejlődést biztosítva, ennek a követelésnek meg nem hódoltak. A dolgok ereje és a magyar közvélemény állandó ösztönei mindaddig a közjogi pártalakulást, a 67-esség és 48-asság ellentétét tartották fenn parlamentáris életünk fermentumának. De bármi szenvedélyes harcok folytak a két tábor között, a nemzeti közvéleményhez való viszonyukban bizonyos magasabb egységbe foglalta őket az, hogy a hatvanhetesek a Hatvanhétben csak úgy, mint a negyvennyolcasok a Negyvennyolcban a nemzeti eszme megvalósítását keresték, egyképpen a történelmi magyar államiság teljes biztosítását kívánták elérni. Hogy ezt a közös célt belső anyagi haladással vagy erélyes közjogi követeléssel lehet-e hamarabb megközelíteni, ez az igazi különbség közöttük. Alapjában ugyanazon különbség, amely '48 előtt Széchenyi István és Kossuth Lajos között létezett, csakhogy kialakult közjogi szervezet alapján és szabályos parlamenti küzdelem formáiba áttéve. Az uralkodó jelenségek manap sem vallanak arra, hogy a közjogi pártalakulásnak rugói elvesztették volna ható erejüket. Sőt általánosan az a felfogás kapott lábra, hogy éppen a Hatvanhét nemzeti lehetőségeinek kifejtése teszi szükségessé egy '48-as ellenzék ellenőrző működését is. Hogy, hogy nem, az új, minden közjogi elemtől mentes pártalakulásnak törekvése hirtelen előretört olyan oldalról, ahonnan senki sem várta.

FÖLDALATTI ÁRAMLAT

A Fejérváry–Kristóffy-uralom¹ hozta meg egy új evangélium apostolait. Olyas legmodernebb fajta tudósok jelentek meg a közélet piacán, azaz az igazi piacon, kik zsebükben hordozták a bölcsek követ is. A bölcsek követ szociológiának nevezték. Kemény kő volt ez, méltó az utca bölcseihez, mert amily parittyalendülettel hajították, erősebben koppant az emberek fején, mint az utcai tüntetéseknel használatos egyéb kövek. Új pártalakulás volt az ő jelszavuk is, de nem úgy, mint az első optimista hatvanheteseknek. A közjogi szempontokat nem

* Az írás eredetileg gróf Tisza István lapja, a *Magyar Figyelő* 1911. évi 1. számában jelent meg, a 425–434. oldalakon. A szöveget szerkesztettük, rövidítettük, helyesírását a könnyebb olvashatóság érdekében javítottuk és jegyzetekkel láttuk el. (A szerk.)

1 Az 1905-ös választásokat követően Ferenc József király Fejérváry Géza tábornagyt, testőrsége parancsnokát bízta meg kormányalakítással, amelyet a kormányfő miatt „darabontkormány” hívtak, és mindössze 1905. június 18. és 1906. április 8. között volt hivatalban. Ez alatt az idő alatt a belügyminiszter, Kristóffy József felvetette a szavazati jog bővítését, amelyet az ekkoriban megszerveződött progresszív értelmiség lelkesen támogatott.

azért vetették el, mintha a '67-es egyezményt a nemzeti fejlődés biztos várának vallották volna. Az egész nemzeti politika, mint olyan, akár '67-es, akár '48-as alakban, nekik legalább is közömbös dolog. Éppen akkor sorakoztak ostromló csapatá a bécsi hatalom szolgálatában, amikor az nyilvánvaló készséget mutatott arra, hogy az alkotmányos korlátokon széles réseket üssön és a '67-es egyezmény kötelezettségein könnyűszerrel túltegye magát.

Hogy a felbuzdult magyar közszellemet egy más népies mozgalommal viszszaerősíthessék, fönt nyélbe ütötték az általános szavazat programját. Kristóffy akkori belügyminiszternek mihamar sikerült az is, hogy az újsütetű magyar szociológiai tudománynak egy-egy neves és sok névtelen lumenjét agitatori szerepekre mozgósíthatta, velök megváltó programját városról városra rendezett népgyűléseken előadatta. Ott az óh-népnek, ködmönös atyafiaknak, bocskoros legényeknek a hozzávaló tudományos nagyképűséggel hirdették azt a legfőbb politikai igazságot, hogy az általános szavazatjog segítségével le kell törni a magyar politika eddigi vezető elemeit. Az értelmesebb közönség persze, még ha nem is idegenkedett a hirdetett eszmétől, csodálkozhatott a tudósok különös fajtáján és a tudományterjesztés még különösebb módján. Hol látott a világ komoly tudósokat, akik sokrétű, bonyodalmas, az országok különböző viszonyai szerint más és más képpen alakuló kérdések körül abszolút igazságok világosságával telnek meg, akik úton-útfélen analfabéta csődületekbe csalhatatlan kijelentések igézetét vetik bele. Régi századokban csudadoktorok, alkimisták, ezermesterek adták be ily módon messze földön szerzett bűvös-bájos tudományukat a piacokon ácsorgó csöcseléknek. A tudományos olcsóságoknak ez az utcai végeladása, hozzá a bécsi militarizmus bizományában, bizony gyanús színűvé tette ennek a specifikus magyar szociológiának tudományos értékét is, hazafias szellemét is.

Mezei Ernő (1851–1932) újságíró, publicista, politikus. Jogi egyetemet végzett Budapesten, 1871-től az *Ellenőr*, 1874-től az ellenzéki *Egyetértés*, 1910-től pedig a *Pesti Hírlap* munkatársaként dolgozott. 1878-ban Kossuth Lajos ajánlásával sikertelenül indult a gyomai kerületben a képviselőválasztáson, végül 1881-ben Miskolc választotta meg. Ezt követően 1884-ig a Képviselőház tagja, a '48-as alapon álló, ellenzéki Függetlenségi Párt egyik vezetője volt; ilyen minőségben a polgári házasság, a függetlenségi program, benne az önálló magyar haderő híve, az antiszemitaizmus egyik legnagyobb ellenfele. Írásai, tárcái, alkalmadtán versei a kor összes neves lapjában megjelentek (*Fővárosi Lapok*, *Koszorú*, *Magyarország*, *Nagyvilág*, *Ország-Világ*, *Pesti Napló*, *Vasárnapi Újság*). Művei: *Tisza Kálmán a miniszterelnök* (1875), *A polgári házasság története* (1876), *Tisza Kálmán 1877-ben* (1877), *Bolyongások az olasz ég alatt* (1877). A Budapesti Újságírók Egyesülete és a Petőfi Társaság tagja volt, izraelita vallású, Mezei Mór neves neológ értelmiségi, hírlapíró testvére.

A koalíciós kormányzat első szakában² mindez a hevenyészett, lármás szociológia úgy eltűnt a nyilvánosság színteréről, mint ahogy a Nílus rohamos, zúgó forrásai hirtelenül rejtelmes mélységekbe vesznek bele. Persze, föl lehet itt tenni, hogy a kormányzati patrónusok buktával elszikkadt a pénzforrás is, amely nélkül a modern utcasarki prófétaág el nem lehet. De hát az olyan agitációs és néptermékenyítő tudományosság ere nem maradhat tartósan földalatti homokrétegek között. Már jó ideje figyelhetjük meg az egyre erősebb, tajtékzóbb vízeséseket, amelyek sötét barlangokból, földszakadékokból törnek elő, és ezek összefüggéséből megítélhetjük a föld alatti Nílus útját is. Ez a földalatti folyás a magyar szabadkőművesség, a tajtékzó vízesések egész sor páholy rejtelmes méhéből szakadnak ki. A szabadkőművesség előbb oly csendes, titkos műhelyei a szenvedelmes nyilvános agitáció örökké forrongó kohóivá változtak át. Előbb a szabadkőművesség olyik vezéralakja a divatos szociológia jelszavait ünnepies fogadalmakkal pecsételte meg a szélesebb nyilvánosság előtt. Majd az általános szavazatjog propagandája érdekében országos ligákat és általános társadalmi klubokat hoztak létre, napilapot is alapítottak,³ amely a szabadkőművesség nevével és cégével, a bevallott és elismert orgánium hitelével tanítja ország-világnak az új szociológiai evangélium teteit.

A nagy magyar közönségnek megint van oka csodálkozva kérdezni, mi összefüggésben állhat az emberbaráti és kulturái fejlődés olyas irányzata, amilyent világszerte a szabadkőművesség

2 A Szabadelvű Párt az 1905-ös választások után az 1906-os választáson is vereséget szenvedett, így az addigi ellenzék (Szövetkezett Ellenzék) került kormányra Wekerle Sándor második miniszterelnöksége idején, 1906. április 8-ától 1910. január 17-ig. A kormány mögötti képviselőházi többséget a Függetlenségi Párt, az Alkotmánypárt és a Katolikus Néppárt adta.

3 Sorrendben: Jászi Oszkáról, a Martinovics páholyról, az Országos Választójogi Ligáról és a *Világ* című szabadkőműves napilapról van szó.

lényegének ismernek és amely minden nyugati államban a nemzeti szellem hadseregét válogatott gárdacsapattal erősíti, azzal a hazai fattyú radikalizmussal, amelynek magja a darabontrendszer melegágyában fogamzott meg és a bécsi militarizmus napfényétől hajtott ki?

A távolabb állónak is sejtenie lehetett, hogy a szabadkőművesség félreesőbb területére valami idegen invázióknak kellett törnie, amely a Kristóffy-kampány szertezüllött önkénteseit és bujdosó emigránsait afféle meleg azilumhoz segítette és új összeszedelőzködésüket lehetővé tette. Ugyanazok a nevek, amelyek előbb a darabontheadjárt tudományos asszisztenciáját szolgáltatták, merültek fel itt is. És az ő szereplésük befolyását nagyon elárulja az a mód is, ahogy a titkos szertartásai mögött elsáncolt szabadkőművességet a nyilvános harcok első tűzvonalaiba szorították. Úgy akarnák-e ezt magyarázni, hogy a szabadkőművesség a maga állandó ideáljaiért az erélyesebb cselekvés idejét látja elérkezettnek? A szabadkőművességnek kellett az általános, egyenlő, titkos szavazatjognak lehanyaglott zászlaját újra fölemelnie. Igazán nevezetes fejlődési vonal a tudománytól a szabadkőművességhez!

VÁLASZTÓJOGI HARC ÉS SZABADKŐMŰVESSÉG

Micsoda furcsa jelenség volt előbb is, hogy a pozitív természettudományi megfigyelésekre, analitikus módszerekre kötelezett szociológia művelői az általános szavazatjogot, amely végre is a nyugati kultúra minden országában felette vitatott, éppen a politikai és szociológiai tudomány elsőrangú és amellet legszabadelvébb gondolkozói által (lásd John Stuart Mill, Taine, Leroy, Beaulieu stb. és mindenekfölött Herbert Spencer, a modern szociológiának ez a legfőbb tekintélye) visszautasított tanítás, az utcasarki demagógia teljes tüdejével valami abszolút érvényű, tér és időviszonyokon felül álló igazságnak kiáltsák ki. Mennyivel furcsább még, hogy a türelmesség és felvilágosodás csendes szolgálatára esküdött szabadkőművesek, akik ilyes hivatásuk nevében még a szorosán vett vallási dogmatizmust is ki akarják zárni a társadalmi viszonyok rendezéséből, itt külön ordító kórusként az általános szavazatot háromszor szent dogmául, vizsgálaton felül álló hitigazságul rivalogják bele a gyakorlati magyar politikának legközvetlenebb és legbonyodalmasabb munkakörébe.

Nem igen tudunk róla, hogy a szabadkőművesség valaha és valahol hasonló szerepet töltött volna be, akár azokban az országokban, ahol az általános szavazat már régebbtől a népképviselő alapja, akár azokban, ahol még csak vita és küzdelem tárgya. Az európai szabadkőművességnek, amennyiben ezt egészen laza szervezete és többféle árnyalata mellett konstatálni lehet, úgy gondoljuk, általános törekvése az, hogy az emberi szellem jogát, a szabadgondolkodás biztonságát és a kulturális haladást elősegítse. Ezen az eszmei alapon közös, kétségtelenül néha politikai hatásokban is nyilvánuló jellegű az azt lehet megállapítani, hogy mindenütt a klerikalizmusnak politikai hatalmát, az egyházi tekintélyeknek a nemzeti fejlődés fölött való gyámkodását igyekszik megdönteni. Milyen kapcsolatban van ez a feladat az általános szavazattal? Ha van állam, ahol a szabadkőművesség politikai tényező és politikai hatalom, már csak azért is, mert ott a klerikalizmus szüntelen veszedelem magára az állami létre: ez Olaszország. És éppen mostanában Luzzati olasz miniszterelnök a választói jog dolgában betérjesztett reformjavaslatát arra a megokolásra fektette, hogy félszázados szabad állami lét és modern közoktatási rendszer nevelő hatása után Olaszország immár megérett arra, hogy az olvasni-írni tudást fogadja el az általános szavazatjog alapjául. Nyilván a meggondolt opportunizmus szelleme sugallja ezt a szabadkőműves beszédet ott abban az olasz államban, amelyet már keletkezésében is a nemzeti és nyelvi egység legtüzesebb rajongása forrasztott össze.

Istenem, milyen csillagból estek le közénk, akik éppen Magyarországot ezt, a még állami létében, közjogi alapjában is problematikus, nemzetiségi és nyelvi tekintetben széttagolt országot tekintik annak a légies birodalomnak, ahol az absztrakt eszmék, az újdonsült teóriák, a szobatudós-koncepciók keresztül-kasul

**a szabadkőművesség
politikai tényező**

egymás fölött, egymás alatt mint megannyi aviatikus gépcsodák versenghetne a levegő meghódításában. Gondolom, bajos ezt a magyar szabadkőművesség szervezetétől számonkérni. Legalább nem hiszem, hogy mint testület számot tudna róla adni. Nem úgy áll-e a dolog, hogy csak bizonyos bűvészi szerep- és kosztümváltozás ment itt végbe, és ugyanazok az urak, kik előbb a tudós talárjában szédítették az utcát, most ügyes fordulattal szabadkőműves kötetnyben és vállszalaggal nagyon hatásos *clair-obscur* világításba helyezkedtek át. Az általános szavazat, amelyet a bölcsek kövének repítettek az utca csődületébe, most a szabadkőművesség mély, csendes kutjába annak a másik kőnek hullott bele, amelyről a közmondás azt tartja, hogy tíz bölcs sem tudja kihúzni. Most a nem-bölcs neofiták a bedobott kő jogán magukénak mondják a kutat, odahívják a közeli és távoli népet, hogy a kútnak zavarossá vált és az új ásványos vegyülettől pezsgő vizéből enyhítsék a felvilágosodás szomját. Sőt még csodaképet is mutogatnak a kút fenekén, mint olykor a vallási vízióktól megszállott falusi koldus.

A JÁSZI-PROGRAM KRITIKÁJA

Ki teheti fel a szabadkőműves testvérekről, akár régi, akár új, hogy ők is jámbor nyáj módján gondolkozás nélkül csalhatatlan pápai kijelentéseknek hódolnak meg? Én legkevésbé teszem föl. Mégis a szentély külső kapujában megjelent ünnepies ornátusban a főpap, hogy ország-világnak kihirdesse a kötelező hittételeket, akár csak régebbi időkben a római pápák tették a Szent Péter-bazilika erkélyéről. A tágabb nyilvánosságban is közismertté vált az a felavató programbeszéd, amelyet a Martinovics páholy új főmestere elmondott.⁴ Ez már teljes beszámolás a kíváncsi nagyközönség előtt is. A harciasan progresszív irányzatnak, ahogyan a szabadkőművesség újabb szociológiai-politikai kirándulásait hivatalosan elnevezték, összes vezéreszméi valóságos kiskátévá vannak itt egybefoglalva. Mindenki megérthette belőle, hogy az új szabadkőműves építőmesterek csakugyan a legnagyobb fába vágják fejszéküket, mert egészen új állam építéséhez keresik a cölöpöket, és nyilván azt gondolják, elég hozzá a régi fák tövéből való ledöntése.

Akik közéletünk újabb eszmemozgalmaival figyelemmel kísérték, azoknak a főmester uraknak ezt a harciasan progresszív irányzatát már azokból a régebbi írásaiból lehetett megismerniük, amelyek még csak a közönséges profánság bélyegét viselték. A nagy tudás fölszereltsége mellett mindegyik elárulta, hogy

írjuk amaz erősen konstruktív tehetségek közé tartozik, akik érzéseik és eszméik folyton önmagából gombolyított fonalán legkönnyebben tévednek teoretikus egyoldalúságokba és a gondolkozásnak szinte mániákus módjaiban rögzöd-

nek meg. De előbbi írásaik még a nemzetközi szocializmus vonalán haladtak és mint ilyenek, a maguk mértéke szerint bizonyára számba vehetők is voltak. Elvégre a szocializmus egy külön elismert világfelfogás, amelynek kialakult gondolatrendszere nincs a belső összhangzat híjával. De a mai főmester, a polgári agitátor, az új magyar állam építője bizonyos kompromisszumra lép a magyar államisággal.⁵

Most már nem az eljövendő államideál eszméit fogalmazza meg, hanem az aktuális magyar politika feladatait akarja megtelíteni a marxizmus, a történelmi materializmus, a tisztán gazdasági szocializmus mindenféle buja hajtásaival. Ebből az új magyar radikális politikának olyas örökös kancsal nézése származik, amelyik megtevesztheti híveit és ellenségeit egyaránt. A főmester úr szóban és írásban olyan új magyar államot ajánl, amelyet teljesen mentesítene minden nemzeti tartalomtól, amelyből kiküszöbölne minden nemzeti érzést

4 Szabadkőművesi program. Dr. Jászi Oszkár főmester tv. székfoglaló beszéde a Martinovics páholyban. *Progresszió*, 1911. február 1. [melléklet]

5 Utalás Jászi Oszkár korábbi könyvére: *Új Magyarország felé. Beszélgetések a szocializmusról*. Deutsch Zsigmond Könyvkereskedése, Bp. 1907.

harciasan progresszív az újabb szabadkőművesség

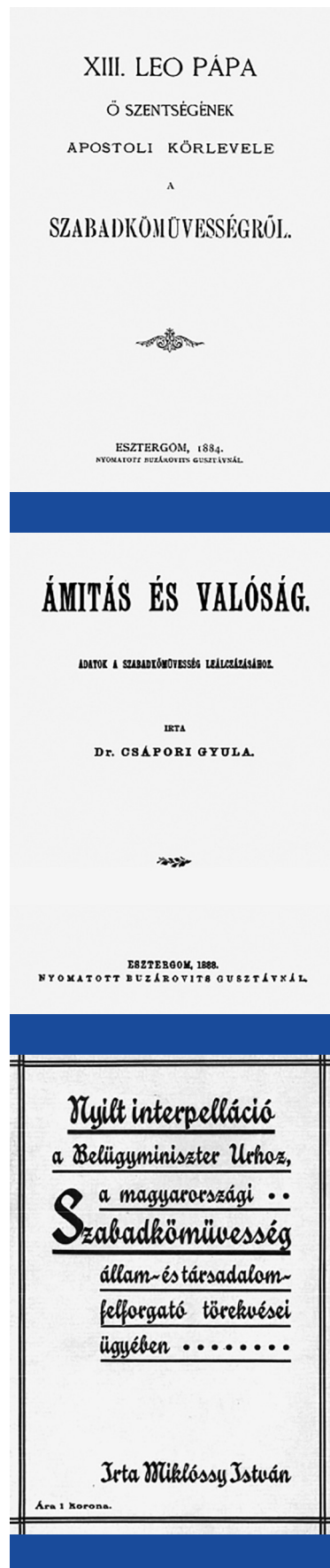

és hagyományt is, amelynek közjogi formájára nézve is se 67-es, se 48-as biztosítékokra nincsen semmi szüksége. Nemzetet gyártana – nemzeti öntudat nélkül, talán ama híres konyharecept után indulva, mely szerint nyúlpestétomot mindenekelőtt nyúl nélkül kell készíteni. Hozzá a főmester urat ez a radikális kétlakiság a történelmi adatoknak és társadalmi ténymegállapításoknak nyilvánvaló hamisságába viszi bele. Bárha az ő szemében a magyar történelem minden szava csak a véres kényuraság és istentelen népnúzás sommázata, bárha egész mai közéletünk, a parlament minden pártja, a közigazgatás minden ágazata, a társadalom minden intézménye, neki mind csak a feudális-agrárius osztályönzés szervezete, amelyet haladék nélkül mozsárba kell törni, mégis szívesen elkobozza a maga hősenek gróf Széchenyi Istvánt. Ő a nemzeti eszmének, a faji fensőbbiségnek ezt a fanatikus rajongóját, akit tüzes reformatori szelleme ellenére nem lehet még csak a mai értelemben vett demokráciának sem felfogni, olyan színben szeretné feltüntetni, mintha az ő nagy agyában a Jászi-féle radikális szociológiának buborékjai erjedeztek volna. Alkalomadtán szívesen veszi ki az általános anatómiából még Kossuth Lajost, Deák Ferencet, Eötvös Józsefet is.

No lám, a főmester úr hiába rajzolja oly tragikus borzalomnak a magyar történelmet, alapjában az ő sanda nézésével mégis csak humoros színben látja. Tessék most elgondolni, hogy ily alapon és ilyes föltevésekből kiindulva hirdette ki a Martinovics páholy új főmestere az államot építő szabadkőművesség radikális törvénytábláit. Rendkívüli összefoglaló erejével egyszerre egyesítette önmagában a múltba visszatekintő prófétát is, aminek Herder a történetírót nevezi, de azt az igazi prófétát is, aki vallásos ihletéből a jövő látomását kifejti.

A múltra nézve kitűzte azt a célt, hogy a szabadkőművesség anyagi és erkölcsi támogatásával, minden hozzávaló anyag sürgős összegyűjtése után, a legrövidebb idő alatt el kell készülnie Magyarországnak igazi történelmének, amely föltárná a magyar nép előtt a demokrácia és a szabadgondolkodás ezeréves mártíriumát. Mert őszerinte a feudalizmus zsoldján élő hamis történetírás teremtett és tart fenn oly elfogult közérzületet, amely megakadályozza, hogy a nép a maga gazdasági érdekeinek érvényesülésében letörje az ősi ellenségeit. Senki így még feje tetejére nem állította a materialisztikus történetírást. Ennek a történetírásnak alfája és ómegája, hogy a történelmi eseményeket, a korszakok alakulásait minden idealisztikus látszat ellenére, amelyet a hagyományok és legendák varázslata előidézett, mindig csak az ellentétes gazdasági érdekek és erők küzdelmei hozták létre.

Hogy mit tűz ki főmesteri programja jövő célokul? Csudadolog, mi mindent gyömöszöl bele a progresszív szabadkőművesség úti izsákjába, amely a magyar radikális demokrácia programjául van bejelentve. Már a legközelebbi jövő feladatai közé sorolja és vitapontokul tűzi ki az ilyeneket. Az önálló vámterület vagy a vámközösség álláspontjára kell-e helyezkedniük? Az állami közigazgatást vagy a népies alapra helyezett megyei autonómiát követeljük-e? Termelőszövetkezeteket vagy parasztgazdaságokat létesítsenek-e? És így tovább. A főmester úr kétségtelenül valami roppant nagyot, világmegváltót akar, de sajna mindebből sejteni sem lehet, hogy mit. Mit csináljanak a szeretett páholytestvérek ezekkel a nagyon aktuális vitapontokkal? Vitakozzanak, tanakodjanak, okoskodjanak, nyelveljenek összevissza? Csak éppen a jó emésztés előmozdítása végett? Vagy többségi határozatokkal mindezekben kötelező utasításokat, szabadkőműves dogmákat állapítsanak meg, és politikai hadsereggel szervezkedve a főmester urat is olyan fátyolos próféta-vezérré avassák, amilyent Thomas Moore legszebb műve (*The veiled prophet of Khorassan*) emelt a poézis bűvös világításába?

Szabadkőművesség-ellenes irodalom:
XIII. Leó pápa apostoli körlevele (1884),
Csápori Gyula: *Ámitás és valóság* (1888),
Miklóssy István interpellációja
a belügyminiszterhez (1912)

POLITIKAI FILANTRÓPIA?

A szabadkőművesek úgy általában foglalkozásaiknál vagy tanulmányaiknál fogva mindig különböző politikai pártállásokba oszlottak, de eddigi cselekvési kereteikben megtalálták a közös célokat, amelyek egyetértő és lelkes szolgálattal termékeny társadalmi munkát teljesíthettek. De különös koponyaváltozások kellenének hozzá, hogy az új főmester által kitűzött vitapontokban véleményegységre jussanak. Ha a vitaeredmények nem a teljes zavart viszik közéjük, megegyezésük annál is inkább tökéletes megzavarodottságukról tenne tanúságot. Ez volna az az igazi misztikus Abrakadabra, amit hajdanta szabadkőműves rejtelemnek magyaráztak. Ha úgy tetszik, magyarul: ákombákom.

E sorok írója őszintén tudja méltányolni azt a humanitárius és felvilágosító eredményt, amelyet az európai szövetségek testvéri láncolata százados tevékenységben egybehalmozott. Még azt is vallom, hogy a szabadkőművesség általános emberi felfogásával, kiegyenlítő szociális működésével hivatva van arra, hogy az általános szavazatjogot mint végeredményt előkészítse, a hozzávaló nemzeti és kulturális előfeltételek megteremtésében segédkezzen. De nyilvánvaló, hogy az általános szavazat érdekében nálunk szervezett agitáció a szabadkőművespáholyok tájékán oly földrengést idézett elő, amely külső erupciók forró iszapját vetette beléjük. A magyar közvélemény sem következtethet itt egyéb összefüggésből, mint abból, hogy ugyanazok, kik előbb a nyilvános piacon kanállal ették a tudományt, amint mondani szokás, most vakoló kanalakkal hadonásznak

előtte. Eredményül nem is lát mást, mint hogy magát a szabadkőművességet minden lében kanálnak használják. És bizony van nem egy, gyanús színezetű lé is.

Nem akarok itt belebocsátkozni annak jellemzésébe, hogy a sok szociális mozgolódás, annyi nyugtalan agitációs fészkelődés és lázongó népbarátság mögött sokszor milyen féktelen individualizmus bujkál, mennyi mérgezett egyéni ambíció lappang. Nem is tagadom, hogy a mi politikai és társadalmi viszonyaink szűk korlátai között sok igazolt érdek leszen sárba taposva, sok mélységesen emberi sóvárgás sajog kielégítetlenül. De kereshetjük bármerre a kibontakozás és boldogulás útját, tudnunk kell, hogy a nemzeti létnek alapeszméivel senkinek sem lehet könnyelműen experimentálnia. Minden nemzedéknek jut új és nagy munkája az ezeréves állam építése körül, de akik új államot akarnak építeni, legyenek tisztában azal, hogy itt sem telket kisajátítani, sem fundamentumot kiansni nem lehet. Már csak higgyék el, hogy ez a világ nagy Építőmesterének rendelése. ■

Haladó erők – A budapesti Progressio páholy zászlaja, 1911
(Magyar Nemzeti Múzeum, Szabadkőműves gyűjtemény)